

1950

Hlavním způsobem, jak toho dosáhnout byla metoda socialistického realismu. Kupodivu přes jeho obecné přijetí na sklonku 40. a dále v 50. letech 20. století ani československá teoretická obec, natožpak samotní umělci, nevěděli, co přesně znamená onen „socialistický“ realismus. Měl ale splňovat kritéria stranickosti, pravdivosti, realismu, vrcholné ideovosti a vysokého uměleckého mistrovství tak, aby vše bylo srozumitelné lidu. Ideologické hodnoty dostávaly přednost před vlastními výtvarnými kvalitami. Souběžně se odsuzovaly všechny předchozí umělecké styly moderního umění a také jejich představitelé byli v nemilosti jako reakční živly, sloužící záměrům imperialismu. Nastaly čistky a z výstav byla vyčleněna všechna díla, která podle mocných neodpovídala stanoveným cílům. Výrazové prostředky měly být realistické, názorné a srozumitelné. Nosila se velká gesta stranických představitelů při jejich rozhodování, malovala se apoteóza tehdejších vůdců, slavil se příjezd osvobozující Rudé armády, objevovaly se scény z dělnického hnutí, téma Vítězného února nebo prvomájových oslav. Cenily se portréty úderníků, hrdinů práce, vůbec nových hrdinů – rudoarmějců, pohraničnicků se psy, dělníků a družstevníků, také pionýrů. Výrazným tématem byla oslava práce – dělníků na stavbách velkolepých přehrad, tavičů v hutích u pecí, zachycovala se výroba v továrnách, senoseč na družstevních lánech. Krajinaři zpodobňovali význačnou krajinu, také města s revoluční dělnickou tradicí. Malířství i sochařství si rovněž oblíbilo „šťastný život“ dětí a jejich maminek. Konalo se mnoho výstav se socialistickou tematikou. Vyvrcholením pak byla například velká výstavní přehlídka Za mír, blaho a rozkvět vlasti, za socialismus v roce 1953.

Atmosféra života se projevovala navenek budovatelským úsilím, manifestačním nadšením a jásotem. Pod jejich povrchem se odehrávaly v historii novodobého Československa nejtěžší politické monstrprocesy, noční zatýkání, věznění a likvidace třídních nepřátel. Budovaly se nehorší lágry pro politické vězně. Stalin stal v čele Sovětského svazu od roku 1924 až do roku 1953. „Stalinismus“ byl v Zemi sovětů podroben veřejné politické kritice v roce 1956, kdy byl odhalen kult osobnosti. Velké změny sovětské politiky přispěly k obnově svobodnějšího politického klimatu i v české kultuře a umění. V roce 1957 se v Brně a o rok později v Praze uskutečnily výstavy Zakladatelé moderního českého umění připomínající vznik a vývoj meziválečné výtvarné avantgardy. Českoslovenští umělci se začali chystat na světovou výstavu EXPO v Bruselu v roce 1958. Umění začalo zase svobodněji dýchat...